

В.О. СЕРЕДА

Сумська філія Національного університету внутрішніх справ

УДК 343.123.5

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УЧАСТІ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАЧА В ДОСЛІДЖЕННІ ДОКАЗІВ У СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ

Розглянуті питання підтримання обвинувачення та підвищення його ефективності в суді по окремих категоріях кримінальних справ

У рамках змагального процесу, закріпленого Конституцією України, й у зв'язку з внесеними в кримінально-процесуальне законодавство 21 червня і 12 липня 2001 року змінами, до обов'язку суду не входить доведення провини підсудного. Державне обвинувачення, здійснюване прокурором, стає одним із найважливіших чинників забезпечення невідворотності покарання особи за вчинений нею злочин, і притягнення її до встановленої законом кримінальної відповідальності. У зв'язку з підвищенням актуальності державного обвинувачення, удосконалення цього виду прокурорської діяльності, підвищення її ефективності останнім часом було предметом ряду наукових досліджень. Значна увага науковців і практиків приділялася як загальним проблемам підтримання обвинувачення [1, с.28; 2, с.3-27; 3, с.8-11, 23-36] та підвищення його ефективності в суді [4, с.74-123; 5, с.5-26], так і щодо вдосконалення означеної діяльності по окремих категоріях кримінальних справ [6, с.15-37; 3, с.68-164].

Проте питання, пов'язані з оцінкою ефективності діяльності державного обвинувача в суді після закінчення терміна дії Перехідних положень Конституції України і набранням чинності зазначених вище законодавчих актів, практично не досліджувалися, не розроблені по них конкретні методики.

Відповідно до ст.34 чинного Закону України від 5 листопада 1991 року "Про прокуратуру", прокурор, що приймає участь у розгляді справи судом, сприяє виконанню вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд обставин справи і постановленні судового рішення, що ґрунтується на законі

Найголовнішою умовою виконання державним обвинувачем у судовому розгляді вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд обставин справи, виявленні об'єктивної істини - є вичерпне дослідження доказів, перевірка їхньої достовірнос-

ті. Саме на стадії судового слідства закладається у своїй належній основі позиція державного обвинувача. Неналежна дослідженість обставин справи - одна з головних причин постановляння необґрунтованих і неправосудних вироків судом першої інстанції та безпідставного повернення їх на дослідження.

Саме тому зараз в числі завдань удосконалювання державного обвинувачення на перше місце ставиться підвищення ефективності і якості участі державного обвинувача в дослідженні доказів у судовому розгляді кримінальних справ.

Необхідною найпершою умовою кваліфіковано-го підтримання державного обвинувачення в суді першої інстанції є професійні навички і уміння прокурора. Беручи участь у дослідженні доказів, варто не тільки дотриматися закону, але необхідно чітко визначити зміст процесу доведення вини підсудного в суді

Зазначені обставини зобов'язують державного обвинувача скласти план участі в судовому слідстві. У ході планування державному обвинувачу треба вибрати найбільш ефективні в кожному конкретному випадку слідчі дії, визначити їхню послідовність і тактику проведення кожної з них. Безумовно, такий підхід вимагає від державних обвинувачів постійного вдосконалення своєї професійної майстерності, уміння застосовувати в судовому розгляді рекомендації, розроблені криміналістикою й іншими науками. Також державний обвинувач повинен досконало володіти методикою дослідження доказів по кримінальних справах різноманітних категорій, тактикою проведення окремих слідчих дій [7, с.74-94].

У цьому розумінні буде сприяти підвищенню ефективності державного обвинувачення і може дати гарні результати в практичній діяльності спеціалізація прокурорів, що підтримують державне

обвинувачення в суді першої інстанції, по конкретних категоріях кримінальних справ [4, с 25-29], тим більше, що в деяких місцевих судах першої інстанції Сумської області та інших регіонів така практика знаходить своє безпосереднє застосування.

Ефективність і корисність участі прокурора в судовому слідстві в справі багато в чому залежить від правильного визначення як головних питань, які підлягають дослідженню в ході судового розгляду, так і засобів і шляхів такого дослідження. Ці питання повинні знайти своє вираження в пропозиціях державного обвинувача про порядок дослідження доказів по справі у судовому засіданні.

У відповідності зі статтею 299 КПК України (ст.279 КПК Російської Федерації) порядок дослідження доказів установлює суд, вислухавши попередньо, починаючи з обвинувача, пропозиції учасників процесу. Зробити найбільш обґрунтовані пропозиції із зазначених питань державний обвинувач зможе лише за умови, що він добре знайомий із матеріалами справи. Готуючи пропозиції, які необхідно включити в план судового слідства, прокурор повинен чітко визначити і своє місце в ньому. Тут необхідно відзначити, що в статті 274 чинного Кримінально-процесуального кодексу РФ знайшла відображення давно вже відома думка вчених і практиків про те, що саме прокурор (державний обвинувач) першим із сторін подає суду докази обвинувачення. У чинному КПК України такої безпосередньо норми немає, хоч відповідно до ст.ст.300, 303, 311 Кодексу, державний обвинувач першим веде допити підсудного, свідків, експертів.

Як на мене, для підвищення ефективності державного обвинувачення в суді необхідно внести доповнення до чинного кримінально-процесуального Закону України щодо черговості подання і дослідження доказів сторонами в судовому процесі, закріпивши першочергове право в цьому за обвинувачем. Виходячи з цього можна запропонувати наступне доповнення до ст.299 КПК України: "Першим подає докази - прокурор (державний обвинувач). Після дослідження доказів, поданих державним обвинувачем, досліджуються докази, подані стороною захисту" Така побудова судового роз-

гляду не тільки допоможе суддям зберегти настільки необхідну їм об'єктивність і неупередженість, але і створить певні позитивні умови для більш послідовного цілеспрямованого, а значить і більш ефективного здійснення прокурором функції державного обвинувачення в суді першої інстанції.

Означені вище питання неминуче виникають у прокурорів при виконанні конституційної функції - підтримання державного обвинувачення. А тому необхідним моментом для покращення практичної діяльності державних обвинувачів у суді є подальша наукова розробка і видання методичних посібників про критерії оцінки і виміру ефективності діяльності державних обвинувачів, підтримання державного обвинувачення в суді як загалом, так і по певних категоріях кримінальних справ, по апеляційному оскарженню вироків, що неодмінно буде сприяти підвищенню ефективності зазначеної діяльності в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басков В.И. Прокурор в суде первой инстанции. -М., 1968. -286 с.
2. Вернидубов І.В. Проблеми підтримання державного обвинувачення за законодавством України: Автореф. дис... канд. юрид. наук. -К., 1992. -27 с.
3. Проблемы поддержания государственного обвинения в суде /Под ред. М.П. Малярова. -М., 1970. -174 с.
4. Кореневский Ю.В. Государственное обвинение в условиях судебной реформы (процессуальный, тактический и нравственный аспекты). -М., 1994. -123 с.
5. Сульженко Ж.О. Проблеми участі прокурора в судовому розгляді кримінальних справ: Автореф. дис... канд. юрид. наук. -Х., 1995. -26 с.
6. Крючко Ю.І. Проблеми підтримання державного обвинувачення у справах про навмисні вбивства: Дис... канд. юрид. наук. -Х., 1999. -189 с.
7. Прокурорский надзор за законностью рассмотрения в судах уголовных дел. -М., 1963. -192 с.

Надійшла до редколегії 01.07.2003

СЕРЕДА В.А. ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УЧАСТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ОБВИНИТЕЛЯ В ИССЛЕДОВАНИИ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В СУДЕБНОМ РАЗБИРАТЕЛЬСТВЕ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ

Рассмотрены вопросы поддержания обвинения и повышения его эффективности в суде по отдельным категориям уголовных дел.

SEREDA V.A. WAYS OF INCREASE OF EFFICIENCY OF PARTICIPATION OF THE STATE PROSECUTOR TO RESEARCH OF PROOFS IN PROCEEDING CRIMINAL CASES

Questions of maintenance of accusation and increase of its efficiency in court on separate categories of criminal cases are considered.